

Høring – NOU 2019: 17 Domstolstruktur, samt et forslag om endringer i rettskretsene og domstoloven

1. Generelt.

Indre Finnmark tingrett kan i hovedsak slutte seg til Domstolkommisjonens flertallsforslag til ny struktur, med den tilpasning at det i områder med lange avstander opprettholdes rettssteder med fast bemanning.

Tingretten legger vekt på at større rettskretser generelt sett vil gi bedre muligheter for en mer optimal saksfordeling, samt gi økte muligheter for spesialisering. Dette vil styrke rettssikkerheten og bidra til en effektiv saksavvikling.

Domstolenes struktur bør videre ses i sammenheng med mulighetene for bruk av fjernmøteteknologi, både for gjennomføring av rettsmøter og domstolenes interne drift.

2. Om den samiske dimensjon

Domstolkommisjonen har i kapittel 17 gitt en meget god beskrivelse av *Den samiske dimensjon i domstolene*.

Tingretten støtter kommisjonens vurderinger av at Grunnloven og internasjonale forpliktelser innebærer at domstolene må ha høy kompetanse om samerett, samisk rettskultur og samfunnsliv. Dette er nødvendig for å opprettholde tilliten til at domstolene behandler samiske saker med samme høye kvalitet som andre saker, og at det avses korrekte og rettferdige avgjørelser. I kompetansekravet inngår samiske språkkunnskaper slik at dommere og saksbehandlere kan kommunisere direkte med samiskspråklige parter og aktører.

Kompetansekravene vil innebære behov for en spesialisering, noe som også får betydning for domstolenes organisering og struktur. Samtidig vil bestemmelsene om hvilken eller hvilke domstoler som skal behandle samiske saker (vernetingsreglene) få betydning. Muligheter for fjernmøter, eventuelt tilkalling av dommere med samisk spesialkompetanse vil også kunne vurderes.

Kommisjonen har i kapittel 17.5 vurdert vernetingsreglene, og har i denne forbindelse støttet forslaget i NOU 2016: 18 om at samisk språkbruk skal være et særlig hensyn for overføring av saker etter domstoloven § 38.

Tingrettens erfaring er at domstoloven § 38 i liten grad har vært brukt som grunnlag for overføring av samiske saker. Heller ikke muligheten etter straffeprosessloven § 10 eller avtalt vernetting har i nevneverdig grad medført overføring av samiske saker. Tingretten mener derfor at en mer omfattende overføring av samiske saker også vil kreve endring av de alminnelige vernetingsregler.

En endring av de alminnelige vernetingsregler for samiske saker vil imidlertid kunne kreve en bredere utredning enn det som fremkommer av domstolkommisjonens mandat. I sin videre uttalelse legger tingretten derfor til grunn at det inntil videre fortsatt i hovedsak vil være tale om frivillig eller avtalt overføring av saker, og at samiske saker således i større eller mindre grad vil bli behandlet av de fleste domstoler i Norge.

I dette perspektiv er tingretten enig med kommisjonen i at større domstoler vil gjøre det lettere å få til en spesialisering innen den enkelte domstol. Tingretten forutsetter at kommisjonen i sin andre utredning vil foreslå kompetansekravene for spesialiseringen, hvordan spesialiseringen skal praktiseres, og i denne forbindelse fastsette hvordan samiske saker skal identifiseres.

3. Om Indre Finnmark tingrett

Slik kommisjonen skriver i kapittel 17.7, ble Indre Finnmark tingrett etablert ut fra hensynet om å styrke den samiske dimensjon i domstolene.

Tingretten er et enedommerembete, de første år med 1 dommerfullmektig, senere utvidet til 2. Tingretten har videre 3,5 saksbehandlerstillinger, inkludert en samisk språkmedarbeider.

Tingretten har søkt å bygge opp et kunnskapsmiljø innen samerett, samisk språk og samisk samfunnsliv, samtidig som domstolen skal ha den nødvendige generalistkunnskap. Det har vært mulig å rekruttere samiskspråklige ansatte med gode kvalifikasjoner til alle stillinger, både dommerfullmektlige og saksbehandlere. Alle ansatte er i dag samiskspråklige.

Tingrettens bemanning, med kun én embetsdommer, gjør likevel kunnskapsmiljøet sårbart, og gir begrensede utviklingsmuligheter. Samlokaliseringen med Finnmarkskommisjonens sekretariat er imidlertid en positiv faktor for det faglige og sosiale arbeidsmiljø.

Tingretten har de senere år hatt en nedgang i sakstilgangen, i større grad enn andre tingretter. Det kan være forskjellige årsaker til dette, blant annet kriminalitetsbildet og prioriteringer innen politiet, der man får flere og større saker, ofte med forgreninger til større sentra. Slike saker blir vanligvis behandlet i tingretter i disse sentra. Ett annet forhold kan være kapitalfattighet, kombinert med begrensninger i rettshjelpsordning og prosessrisiko. Det er også en generell trend der det vurderes å behandle flere tvister utenfor domstolene, slik det fremkommer av mandatene til Familievernutvalget og Barnelovutvalget.

Når det tas hensyn til at vernetingsreglene ikke kan forventes endret nå, må det derfor tas utgangspunkt i at sakstilgangen i rettskretsen fortsatt vil ligge på et lavt nivå, med den konsekvens at behovet for dommerårsverk heller reduseres enn økes. Tingrettens lave bemanning gir utfordringer ved variasjoner i sakstilgangen, særlig hvis sakstilgangen endres til færre, men større saker. Med én embetsdommer vil dessuten flere saker måtte overføres til andre embeter på grunn av inhabilitet, se HR-2019-674-U, der kravene til habilitet er blitt innskjerpet. Bruk av forsterket rett vil også vanskeliggjøres, og tilfældighetsprinsippet kan tale imot å overføre saker etter domstoloven § 38.

For at tingretten skal kunne bidra til å styrke den samiske dimensjon i domstolene, vil det derfor være nødvendig å gjennomføre de tiltak kommisjonen foreslår, både ved å utvide rettskretsen og ved å tilføre tingretten utviklingsoppgaver. Det frarådes en løsning der man kun tilføres utviklingsoppgaver, da dette i realiteten vil endre tingrettens identitet som en domstol.

Tingretten støtter derfor domstolkommisjonens forslag om at Indre Finnmark tingretts rettskrets utvides til å omfatte Sør-Varanger kommune. En overføring av Sør-Varanger kommune synes også fornuftig i og med at Sør-Varanger har en samfunnsstruktur som ligner på Indre Finnmark for øvrig. Dette gjelder både næringsstruktur og kulturelt mangfold, også med en betydelig samisk kulturtilhørighet.

Avstanden fra Kirkenes til Tana Bru vil i forhold til dagens rettskretsinnndeling være fordelaktig, og gi grunnlag for gjennomføring av flere saker i tinghuset. Tinghuset har en moderne utrustning med rettssaler som har kapasitet til behandling av flere saker.

Det kan samtidig være grunnlag for å vurdere løsninger med rettssteder uten fast bemanning, slik man for eksempel har i Mosjøen og Nordfjordeid. I samarbeid med kommunene bør det vurderes etablering av slike rettssteder i Kirkenes, Kautokeino og Lakselv.

Med et tilstrekkelig antall saker med basis i de gjeldende vernetingsregler, vil tingretten være bedre rustet til å kunne utvikle seg som en samisk ressursdomstol, slik kommisjonen foreslår. Dette arbeidet kan også utvikles innenfor virksomheten til *Det samiske Forum for domstolene*, i en utvidet form, der dommere med samisk spesialkompetanse inngår. Tingrettens dommere bør dessuten kunne brukes som tilkalt dommere, der dette er mer hensiktsmessig enn å overføre saker etter domstoloven § 38. Tilkalling bør også kunne anvendes til lagmannsrettenes behandling av samiske saker.

Tana bru, 11. mai 2020

Finn-Arne Schanche Selfors

sorenskriver

